

izbirati samo uzorne stvari; kajti zdaj je vmes tudi kaj takšnega, kar po vsem ni vredno, da bi se kot praktično priporočevalo.

Že lani, ko sem opazoval to razstavo, izrazil sem na tihoma željo, da bi bilo treba tudi slovenskim učiteljem v Ljubljani lotiti se enakega dela. Kar koristi nemškimi, štajerskim učiteljem, to tudi slovenskim škodovalo ne bo. Kar je mogoče graškim učiteljem ustvariti, to bodo tudi ljubljanski učitelji v stanu v življenje obuditi. Ako je dotični odbor dobival podpore in spodbude od vlade, mesta, dežele, od založnikov, knjigarjev in učiteljev, — utegne enake pripomoči doseči tudi odbor ljubljanskih učiteljev, ki bi se v ta namen ustanovil. Lotiti se nam je na vsak način tega podjetja, da za nemškimi učitelji zaostali ne bomo. Glejte, gospoda, nemški učitelji še s tem popolnoma zadovoljni niso, da imajo le v velikih mestih ravno opisano stalno razstavo. Po svojih strokovnih listih priporočujejo še, da bi se tudi po malih mestih snovale prostovoljne zbirke učil ali celó muzeji. Navajajo, kako lahko je dobiti celó brezplačno zbirke živali, rastlin in rudnin, zbirke tehnoloških predmetov in izdelkov. Priporočajo snovanje odborov, ki bi po lokalnih listih pozivali prijatelje omike in napredka, da darujejo pripravnih reči itd.

Iz nemških strokovnih listov izvemo velik broj šolskih prijateljev, ki šolam to in uno brezplačno darujejo. O tem se je meščanska šola v Krškem sama prepričala. Veliko učil je dobila brezplačno; največ so pa lovci darovali; ti so ustreljene ptiče in druge nam prinašali, kar smo lepo preparirali in shranili v obširnih prostorih, ki so nam na razpolaganje. Pohod slovenskih učiteljev v Ljubljano bi se povečšal, ako bi se tu otvorila taka stalna razstava, ki bi vse slovenske učitelje mikala. Ona bi lahko kazala morebiti še slovensko, ali vsaj deloma slovansko lice. Druge razstave nimajo specifično slovanskih učil (da si ima graška krasne ruske slike za nazorni nauk), a razstava za slovanske šole v Ljubljani bi nabirala poleg kosmopolitičnih in nemških osobito še slovanska učila, mej katerimi utegnejo biti tudi užé lepe, rabljive in praktične reči. Da bi se nakana izvršila, treba bi pač bilo, da bi „Slovensko učiteljsko društvo“ pripoznalo potrebo take stalne razstave, in potem pozvalo ljubljansko učiteljstvo ljudskih in srednjih šol, rekoč: Prijatelji tega podjetja, stopite in združite se v dotični odbor in pojdite na delo, dokler sije dan!

Ponavljalni pouk.

(Konferenčna razprava pri okrajni učiteljski skupščini v 2. dan avgusta v Logatcu.
Poročal J. Pipan, nadučitelj v Črnem Vrhu.)

Izkušnja nas uči, da gre delo človeku najbolje in najhitreje spod rok, če je prepričan o njega koristi in pomenu, bodisi si za javnost, bodi si za posamičnega. Koliko truda in napora pa stane delo človeka, ako se peča ž njim prisiljen, ali pa če se zanj kaj ne zanimiva. Naposled je pa sad vsega tega truda površen in polovičarsk, mogoče celó ničev.

Ako kaj tacega zapazimo pri rokotvorih, v koliko večji meri se nam pokaže še-le pri pouku, če učenci ne spoznajo koristi pouka, če se ne učijo za-sé, ampak za učitelja, za šolo, ako je priučevanje tega ali onega predmeta le posledica strahu pred kaznjivo. Res je, da se na ta način ta in oni kaj prisvojí, toda le za malo časa. Ko si bo otrešel šolski prah, odpadlo mu bo ob enem tudi vse, kar je slišal v šoli. In ako še zajde izstopivši iz šole — kar je skoraj neizogibno — v surovo in vsemu lepemu in koristnemu se rogajočo družbo, odplavajo mu vsi lepi nauki, koje je kedaj slišal.

V vsakdanji šoli se otrok večinoma mehanično priučí, kar šola tirja; treba je le, da si učitelj pridobi otroško ljubezen in da potem metodično postopa pri pouku. Pri

ponavljalnem pouku imamo pa pred seboj otroke užé dokaj razvitih duševnih močí; oni užé znajo razločevati koristno od nepotrebnege; izbuja se v njih hrepenenje po samostojnem delovanji; polagoma izprevidijo, da jim bode treba samostojno živeti in delovati. Zdad je čas, da učitelj na nje vpliva na vse mogoče načine, da oni tudi uvidijo, da so šolski nauki potrebni za življenje, ne za šolo, da se oni učijo za-se, a ne za učitelja. V dosego tega naj jim živo naslika marljivega in zbog tega srečnega človeka; nasproti temu se jim postavi zanikernež in malomarnež; ter se pokaže, koliko je moral vsled tega trpeti in kako slabo se mu je godilo. Gradiva te vrste imajo sicer šolska berila, a človeka navadno znane reči ne ganejo toliko, kolikor kaj neznanega; to otroci rajše poslušajo in se jih tudi bolje prime. Povest „Čas je denar“ bi utegnila prav dobro služiti. Kaže nam zapuščenega sirotka, koji se je z najnižje stopinje človeške družbe povzdignil se svojo lastno pridnostjo do najvišjih častnih služeb.

S takimi in enakimi povestmi in opisi je v šolarjih najlože obuditi ljubezen do nauka in učenja, ta ljubezen pa je prvi pogoj uspešnemu delovanju osobito v ponavljalni šoli.

Ko pa je učitelj enkrat to dosegel, uglajena mu je pot nadaljnemu raznovrstnemu pouku. Vse težave in premnogi trud sladil mu bode dober uspeh, dosegel bode svoj predpisan smoter. Toda žalibog, da se učitelju, koji je v svojih učencih ljubezen do nauka obudil, v ponavljalni šoli pokaže navadno druga, vsak uspeh ovirajoča zapreka. Pričenši redni pouk sprevidi, da nekaj, mogoče večina njegovih učencev, nima nikake podloge, na kojoj bi se moglo dalje zidati; z eno hesedo: učenci nimajo enakega izobraženja; treba bi bilo največkrat, kolikor učencev, toliko oddelkov. Prvi se ima z abcoriti, drugi ima komaj številke do 10 pisati, in tako naprej večini manjka najpotrebnišega, kar bi bili morali seboj v ponavljalno šolo prinesiti. Ako jih naposled izmed 20 štiri ali pet dobiš, ki bi zadostovali postavnim tirjavam, kaj hočeš začeti? Ali se boš na teh pet oziral in drugih 15 vnemar puščal? Če se pa slabih lotiš in dobre vnemar puščaš, se bodo poslednji nekaj časa dolgočasili, naposled pa izostali, rekši: vsaj se nič ne učimo! Delaj kakor hočeš, posebnega uspeha pri takih razmerah nikakor ne moreš imeti!

Utegnil bi mi kedo ugovarjati: vsaj ni mogoče, da bi se kje nahajala taka šola, ko postava določuje, da se učenca čez 12. leto v vsakdanji šoli lahko pridrží, ako ni kos predpisani tvarini! Istina je to, prijatelj! Če bi bil ti sam odgovoren za pravilno postopanje in redno obravnavanje pri zamudah, bilo bi obiskovanje gotovo bolj redno, uspeh boljši. Tako ti pa največkrat krajni šolski svét sè svojo malomarnostjo, ker šol. zamud po pol leta niti ne obravnava, niti ne upošilja sl. e. kr. šolskemu svétu, nažene v ponavljalno šolo takih zanemarjenih in nevednih revežev. Jaz imam dosti takih šolarjev, ki zadnji kvartal leta redno nič ne pogledajo šole zaradi paše. Izpolnivši pa 12. leto, pride v ponavljalno šolo. Ako mu razložim, da mora po postavi še v vsakdanjo šolo hoditi, se mi kratko odreže: Ne bom hodil, saj sem 12 let star. Zdad naj ga izkazujem, kolikor hočem, v vsakdanjo šolo ga le ni, in če ga še iz ponavljalne šole poženem, ga ni nikjer. Ker pa mislim, da je boljše nekaj kakor nič, ga nerad pustim, da hodi v ponavljalno šolo, ob enem mu pa zatrdim, da to ne veljá in da se mu zamude v vsakdanji šoli štejejo. Zamude pa spijo pri kraj. šol. svétu spanje pravičnega, zbudé se konec leta, da romajo v prodajalnico za zavitke. Poznam kraj. šol. svét, kojega predsednik je voditelju šole nekekrati, ko mu je hotel šol. zamude vročiti, rekel, da jih ne potrebuje, naj jih le voditelj šole hrani. In res jih je ta, boječ se, da jih ne zadene neobravnavane prodajalničarjeva mastna roka, hranil od januarija do 28. julija. Iz do sedaj navedenega lahko vsakdo sprevidi, da je sem in tja prav lahko mogoče, da pridejo otroci v ponavljalno šolo, koji niti brati ne znajo. — Nekateré šole imajo pa tudi raznešen okraj in je mnogo otrok, koji vsakdanjo šolo, dokler so še majhni in niso za nobeno rabo,

kolikor mogoče pridno obiskujejo, bolj odrasli pa le sem in tja v šolo dohajajo. Taki zastanejo in prišedši v ponavljalno šolo prav malo znajo. Iz nje se tacih nikakor ne sme spoditi, ko imajo ravno tako pravico šolo obiskovati, kakor vsak bližnji; siliti se pa nikamor ne morejo. Učitelj, koji svojo nalogo in dolžnost prav zaumé, jih ne bo zane-marjal, nego jim bo iskušal pripomoči do tega ali onega znanja. V šolskih krajih s tako razstresenim okrožjem sploh ni in ga ne bo uspeha v postavnem smislu; vender bi se pa dali vsaj bližnji toliko v šolo siliti, da bi zapustivši vsakdanjo šolo, bili vsaj ti na enaki stopinji izobraženja, da bi učitelj v ponavljalni šoli imel samo 2 oddelka. Pod tem pogojem imel bi vsaj pol uspeha. Pravi uspeh je pa le mogoč pri enakem naobraženji ponavljalnih šolarjev. O tem bi se dalo še mnogo govoriti in pisati, ker pa čas ne pripušča, dovoljujem si le še nekoliko o posameznih učnih predmetih omeniti ter pokazati, kako naj bi se ti poučevali, da bi se delovanje v ponavljalni šoli uspešno imenovalo.

Jezikovni pouk je predmet posebne važnosti, a tudi jako težaven. Postava tirja, da ima ljudska šola otroka privedi do tega, da je zmožen izstopivši iz nje izraževati se v besedi in pismu pravilno. (§. 51, šol. uč. reda od 20. avg. 1870.) To pa je naloga, koja se dá pod najugodnišimi pogoji le izjemno izvršiti; kajti premnogobrojni so slučajji v življenji, da bi se mogli učenci na vse pripraviti. Da si pa vé človek v vseh razmerah sam pomagati, treba mu je temeljitega jezikovnega znanja, kakoršnega pa v ljudski šoli ne bo mogoče nikoli doseči. Učitelj naj torej gleda le na to, da se bo pri jezikovnem pouku bavil le s tako tvarino, katera more po izkušnji učencu v vsakdanjem življenji splošno koristiti. Iz življenja pa mi je znano, da največkrat navadni ljudje niti naslova na pismo ne znajo pravilno narediti. Današnji svet pa sodi človeka največkrat po vnanjem, in če tedaj človek takih zunanosti ne pozná, ga ljudstvo ne cení. Ponavljalne šole naloga je torej, da obrača svojo pozornost na pravilno sestavo naslovov ter učence opozori na vse zahteve naslovov. Kakor pa lepa obleka še ne naredí človeka, tako naslov ne storí pisma, ampak mora biti tudi pismo samo dobro, pravilno v formalnem in slovniškem oziru. Tù pa je ravno prelaz, čez katerega bo ljudska šola težko kedaj prikoráčila. V formalnem oziru se dá že še kaj doseči, a v slovniškem se pa ne morejo učenci toliko usposobiti, da bi mogli različna pisma v življenji pravilno spisovati. Učitelj se sme užé z uspehom ponašati, ako je privedel šolarje do tega, da so zmožni priprosta, kratka pisma raznih vrst sestavljati. Poleg tega naj jih še seznaní z „računi“, z gospodarskim in gospodinjskim zapiskom, s pobotnicami za izplačila od izvršenih del, za najemščino, za obresti in poplačan neuknjižen dolg. Ako sestavi ž njimi kak „prejemni list“ in sklepno „poslednje sporočilo“, se mu mora priznati, da je uspešno deloval v jezikovnem pouku.

Pouku v računstvu pripada dandanes ena najpoglavitniših nalog. V vsakdanji šoli treba je šolarje navaditi, da izvršujejo posamezne operacije združene s praktičnimi nalogami. V ponavljalni šoli se mora pa le praktična stran računskega pouka v pošteve jemati, ker drugače znanje vseh štirih rač. špecij odraslemu prav malo koristi; on si ne vé pri rešitvi najnavadniše praktične zadače pomagati, ako se jih v šoli ni uril. Računske naloge naj se tedaj naslanjajo na vsakdanje ljudske potrebe. Kaj koristi kmetskemu otroku, če zna vse najbolj zvite naloge iz računice rešiti, ako pa ne more očetu izračuniti, koliko žita sme ta prodati, če se ga vsak teden toliko in toliko za domačo porabo potrebuje?

Ali pa, kakšne vrednosti bo znanje oštirjevega sinka ali hčere, koja ali koji zna v šoli vse naloge iz računice izdelati, če pa ne zna očetu preračunati, po čem ga stane liter vina, ako ga je 2 hl à 14, 1 hl à 17 in $\frac{1}{4}$ hl à 10 gld. stočil? Učitelju je treba poznati okoliščine posameznih šolarjev, in po teh kakor po splošnih potrebah se morajo

naloge uravnavati. Vsled tega mu pa računica nikakor ne sme biti edini zaklad za praktične naloge, ampak mora imeti tako posebno zalogo v glavi, da s primernimi nalogami postreže svojim šolarjem. Od takih imeli bodo oni v bodočem življenju obilo koristi, učitelj pa zavest uspešnega delovanja. Odkar užé jaz pametujem, so se v krajih, koje poznam, vraže in prazna vera prav zeló poizgubile, in če rečem, da ima za to šola mnogo zaslug, menim, da nisem preveč trdil. Nahajajo se pa še vender tù in tam. Pobijati in zatirati te, se nam učiteljem ponuja najlepša prilika pri prirodoepisji in prirodoznanstvu. Proč s čarovnicami, ki neki točo delajo; razni „zagovori“ naj se izgubijo mej staro šaro; spreobrnimo sovo, tisto morilko človeško, v prijateljico in dobrotnico kmetovalcu! Razne naturne moči naj pridejo na dan, da jih vé ljudstvo izkoristiti in uporabljati! Takemu pouku uspeh ne izostane.

Zemljepisje je tudi predpisano v ljudski šoli. Ako se otrok naučí spoznavati domači kraj, materino deželo z ozirom na najvažniše reči, in če zna zemljevid svoje domovine Avstrije in deloma Evrope ter drugih delov sveta v glavnih potezah brati, zadostil je učitelj svojej nalogi. Število prebivalcev in visokost gora je postranska reč, ki se izkadí, kakor jutranja rosa.

Od zgodovine naj se naučí šolar vsaj toliko, da bo vedel, koliko je njegov presvitli vladar star in kedaj je začel vladati, zadosti mu je. Pač se še lahko privadi otroke, kedaj je bila Amerika, približno pred koliko leti tiskarstvo, smodnik, papir in kompas iznajden. V pisanji se bode največ uspeha v ponavljalni šoli doseglo, ako učitelj strogo tirja snažno pisavo pri vseh pismenih izdelkih. Če bi svojo pozornost na to obračal le takrat, kadar je ura za pisanje odločena, mu ni posebnih uspehov pričakovati.

Telovadba je za tiste kmečke fante, ki postanejo vojaki, velikega pomena. Ako ponavljalni šoli pičlo odmerjeni čas pripušča, naj se dečki kolikor mogoče urijo v rednih in prostih vajah. Mi, ki služujemo na kmetih, imamo dostikrat slišati tiste umazane popevke, ki žalijo нравni čut vsacega odraslega in pametno mislečega človeka, še bolj pa pohujšujejo otroke. Tej grdi in ukoreninjeni navadi bi se dalo v ponavljalni šoli z uspehom nasproti delovati, ako bi se gojilo lepo ubrano národno petje. Dečkom, zapustivšim ponavljalno šolo, bi se s časom priljubilo tako petje, posebno pa, ko bi jih še ljudje radi poslušali; tisto grdo petje pa bi polagoma izginjevalo.

K sklepu mi je še omeniti predmeta, koji more v ponavljalni šoli racijonalno obravnavan prebivalstvu v gmotnem oziru še največ koristiti, in to je pouk v sadjarstvu. Ta predmet je pa pri večini ljudskih šol le na papirji, akoravno bi se mu v ponavljalni šoli spodobilo prvo mesto. Uzroki tej prikazni so vsakemu dobro znani in jih zatorej ne bom razpravljaj. Opozoriti vas le hočem, kako bi se dalo temu v okom priti. Po mojem mnenji bi tù imel glavno nalogo gosp. kmetijski potovalni učitelj, kateri naj bi se dobro poučil v stanji sadjerejskega pouka pri vsaki šoli ter na višjem mestu na to deloval, da bi se vsakojake zapreke v tej zadevi odstranile. Vsakemu učitelju bi pa pripadalo potem, ko je preskrbljen s potrebnimi sredstvi za sadjerejo, da bi ta pouk največ praktično izvrševal. Naj bi potem ob času ponavljalne šole v četrtkih pri ugodnem vremenu, mesto da bi v šoli prazno slamo mlatil, šel sè svojimi učenci po vaseh, kjer želé, da bi se kaj presajalo, cepilo ali kakor si bodi drevesa vzrejala ter bi jim dejansko kazal, kako se to ali ono izvršuje. Od tega načina poučevanja v sadjereji se je nadjati največih uspehov; sploh se pa more uspešno le takrat delovati, ako tudi krajni šolski svéti svojo dolžnost izpolnujejo.